A magyarországi baromfiágazat középtávú kilátásai

Nyárs Levente

Kulcsszavak: baromfihús-termelés, piac, kilátások.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Magyarország földrajzi fekvése miatt a fehérjeforrások beszerzési költségei magasabbak és a baromfihúsexport is költségesebb a szállítás miatt, de a fűtési és hűtési költségek is magasabbak, mint például Hollandiában, Brazíliában. A globalizáció kihívásai elől a magyar baromfiágazat sem térhet ki. Az árversenyben a nagy kapacitások, az olcsó munkaerő és az olcsó takarmány nagy előnyt jelent. A magyarországi alapanyag-termelés helyzetét nehezíti, hogy a gazdaságok döntő része nem rendelkezik földterülettel, vagyis nem képesek megtermelni a takarmányt, és gondot okoz a keletkezett trágya elhelyezése is. A hazai vágócsirke-termelés középtávon 230 ezer tonna körül alakul. A magas takarmányárak, valamint a „nem-termelő" beruházások költségvonzata miatt a hazai vágócsirke-termelés jövedelmezőségében rövid távon nem várható javulás, ezért a termelés stagnálása valószínűsíthető. Magyarország 2013-ra nettó importőri pozícióba kerülhet baromfihúsból, mivel az árversenyképesség gyenge. [1]

A HELYZET ÁTTEKINTÉSE

Az *OECD (2008)* adatai alapján a világ baromfihús-termelése 2007-ben 86,2 millió tonna volt, ami 3%-os bővülést jelentett a 2006. évi mennyiséghez mérten. Az összes baromfihús-termelés 75%-át a brojler teszi ki. A *FAPRI (2008)* előrejelzése szerint a csirkehústermelés évente 1,9%-kal növekedhet 2008-2017 között, és 2017-re elérheti a 74 millió tonnát. A vizsgált időszakban a brojlerhús kereskedelme évi 1,85 millió tonnával emelkedhet, és 2017-ben meghaladhatja a 7,9 millió tonnát is.

Az *EU-27 baromfihús-termelése* 2007-ben megközelítette a 11,6 millió tonnát, ami 3,5%-kal haladta meg az egy esztendővel korábbi szintet. A növekedés következtében az EU baromfihús-kibocsátása újra elérte a *madárinfluenza-járvány* kitörése előtti mennyiséget. A kibocsátás elsősorban *Lengyelországban, Németországban, Hollandiában és Franciaországban* növekedett számottevő mértékben. Az EU baromfihús-termelésének 75%-át a brojler, 16%-át a pulyka, 4%-át a kacsa, míg a fennmaradó 5%-os részt az egyéb baromfihús tette ki 2007-ben.

A harmadik országokban életbe léptetett állat-egészségügyi importkorlátozások miatt az EU baromfihús-kivitele közel 1%-kal csökkent 2006-ban. Az állategészségügyi helyzet normalizálódása ellenére 2007-ben az EU-25 baromfihúsexportja mindössze 868 ezer tonna volt, ami 6,6%-os csökkenést jelentett az egy évvel korábbi szinthez képest. Az EU-25 még önellátó volt baromfihúsból, azonban *Románia és Bulgária* csatlakozásával a helyzet megváltozott, az EU-27 önellátottsági szint-

[1] A **gazdálkodás** 2008. 1. számában közölt *Udovecz Gábor:* „Alkalmazkodási kényszerben a magyar agrárgazdaság" című tanulmánya nagy érdeklődést váltott ki az olvasók körében. Ezért a továbbiakban az említett cikk alapozását szolgáló feldolgozásokból részletezőbb tanulmányokat közlünk az Intézet közreműködő szerzői, jelen esetben Nyárs Levente tollából. (Cs. L.)

je 2007-ben már 100%-ra mérséklődött a 2006. évi 103%-ról. Ennek ellenére az Európai Unióban ez nem hat érdemben a közösség baromfihús-piacára, és a magyar baromfiágazatnak sem jelentenek fenyegetést, inkább potenciális vásárlók. *Az EU-27 baromfihús-kivitele középtávon várhatóan csökken*, amit az erősödő világpiaci verseny és a kivitelt fékező erős euró okoz.

A csirkehizlalás az évezred elején még nyereséges volt Magyarországon. Az EU-csatlakozás közeledtével azonban már sejteni lehetett, hogy a hizlalók nehéz helyzetbe kerülnek, hiszen többnyire csak támogatások mellett érte meg tartani az állatokat. *Tesztüzemi* adatok szerint a termelés 2006-ban országosan veszteségessé vált. A hazai vágócsirke-kibocsátás *az AKI vágási statisztikái* szerint 2006-ban 226 ezer tonna volt, 6%-kal kevesebb, mint egy esztendővel korábban. Az előzetes adatok alapján elmondható, hogy a vágócsirke-termelés 2007-ben 220 ezer tonnára mérséklődött. A baromfiállomány évek óta tartó csökkenésének hátterében részben az EU által előírt tartási követelmények szigorodása áll. E követelményeknek sok termelő nem tudott megfelelni és a hizlalás feladására kényszerült. Emellett komoly konkurenciát jelent a hazai piacon az EU-csatlakozás óta megjelent olcsó brazíliai és thaiföldi csirkehús.

További problémát okozott egyes hazai cégcsoportok megroppanása (Carnex, Bábolna, Hajdú Bét). A hazai csirketermelés helyzetét aláásták a médiában 2005 őszén a madárinfluenza-járványról közölt téves, félrevezető információk is. A fogyasztók félelme visszavetette a keresletet, a felvásárlási ár csökkent, ezért sokan szüneteltették, illetve abbahagyták a termelést. A feldolgozóknál eladhatatlan készletek halmozódtak fel, amelyektől csak jóval később és nyomott áron tudtak megszabadulni. A termelők visszavonulása és az állat-egészségügyi óvintézkedések következtében megcsappant az állatlétszám. A kieső mennyiséget a kereskedelem *Brazíliából és Thaiföldről* származó áruval pótolta. Az olcsó importcsirke azonban továbbra is alacsony szinten tartotta a belpiaci árakat – nem csak Magyarországon, de az egész EU-ban. A brazíliai csirkehúskivitelt megtörte a dél-amerikai ország több szövetségi államában kitört baromfipestis.

Hazánkban a vágócsirke termelői átlagára 2006 közepétől folyamatosan növekedett, amelynek hátterében a 2005. évi madárinfluenzás megbetegedések következtében először zuhanó fogyasztói bizalom, majd a fogyasztói kereslet rendeződése áll. A 2006. évi vágócsirkeárak a csatlakozás előtti, illetve a csatlakozás utáni évek átlagához viszonyítva csökkentek. A csirkeágazat piaci folyamatait 2007 első felében még a madárinfluenza utóhatásai, a második felében pedig a takarmány-alapanyagok keresleti piaca határozta meg. A madárinfluenza csökkentette az értékesítési biztonságot, ezért számos termelő visszafogta a keltetéseket és telepítéseket, ami 2007 elejétől vágóalapanyag-hiányt és a vágócsirke termelői árának közel 23%-os növekedését eredményezte.

A Magyarországon forgalmazott brojlerek világszínvonalat képviselnek. A tenyészalapanyag genetikai potenciálját azonban a termelők csak részben tudják kihasználni. A baromfiágazat versenyhelyzetének egyik fő meghatározója a takarmányozás. A takarmányfelhasználást és -hasznosulást számos tényező (alaptakarmányok minősége, takarmánykeverők és etetők állapota, humánerőforrás képzettsége stb.) befolyásolja. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a szürke- és feketegazdaság felvásárlásai jelentős mértékben rontják a hazai hatékonysági mutatókat. Ennek ellenére a takarmányozási mutatóink közelítik a nagy brojler előállító országok – *Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Németország* – mutatóit. *Hollandia* naturális mutatói a legkedvezőbbek, a takarmány-felhasználás 14%-kal

1. táblázat

A hazai vágócsirke-termelés naturális hatékonyságának összehasonlítása az EU legnagyobb csirkehústermelő tagállamaival

Ország	Vágási tömeg, kg	Takarmány-felhasználás, kg/kg	Elhullás, %
Hollandia	2,12	1,74	3,6
Németország	1,92	1,75	3,8
Franciaország	1,96	1,87	3,8
Egyesült Királyság	2,33	1,85	3,8
Lengyelország	2,25	1,85	4,0
Magyarország*	2,13*	1,91*	4,4*

Forrás: LEI (Production-cost development for broiler meat 2004-2010) legalább 75 ezer férőhely kapacitásra vonatkozik, AKI tesztüzemi adatok, valamint Baromfi Termék Tanács

* 2007. 3. és 4. negyedév (Baromfi Termék Tanács felmérése)

hatékonyabb és az elhullás 10%-kal alacsonyabb, mint Magyarországon (1. táblázat).

A gabonafélék rendkívül magas ára 2007-ben *leginkább a baromfiágazatot sújtotta*, mert a baromfitartók általában nem rendelkeznek számottevő földterülettel. A magas takarmányárakhoz ráadásul magas energiaárak társultak. A magyar baromfitartóknak az elkövetkező években maradéktalanul meg kell felelniük az EU állatjóléti[2] és környezetvédelmi előírásainak.

A magyar *csirkehúsexport* kisebb ingadozásokkal, de folyamatosan csökken. A kivitel 2006-ban már alig haladta meg a 28 ezer tonnát. Az EU-ba irányuló csirkehússzállítások az összes mennyiség 55%-át tették ki, ennek 60%-a az osztrák és német piacra került. A legnagyobb felvevőpiac Ukrajna, az ide szállított mennyiség meghaladta a 7,3 ezer tonnát. A hazai piac bővülésének árnyoldala, hogy a fogyasztás egyre nagyobb hányadát *importtermékekkel fedezik*. Az összes baromfihús-fogyasztásból 2000-ben 10% körüli, 2004-ben 12%, míg 2006-ban már 14% volt az import részesedése. (Az arányok a csirkehús esetében is hasonlóan változtak.) Az EU-csatlakozást követően, a fogyasztás növekedésével párhuzamosan a hazai baromfihús-termelés és -kivitel stagnált, illetve csökkent, az import viszont bővült, a pozitív egyenleg évről évre zsugorodott. A magyar baromfiszektor exportorientált jellege veszélybe került. Míg 2003-ban a baromfihús-export és -import egyenlege még mintegy 104 ezer tonnát tett ki, addig 2007-ben alig 67 ezer tonnát. A csirkehús esetében Magyarország 2007-ben nettó importőrré vált.

A VÁRHATÓ KILÁTÁSOK

A húsfélék közül az elkövetkező években várhatóan világszerte a baromfihús termelése nő a legnagyobb mértékben. Az előrejelzések szerint a baromfihús globális kibocsátása és fogyasztása évi 1,9%-kal emelkedik középtávon, ami azonban 50%-

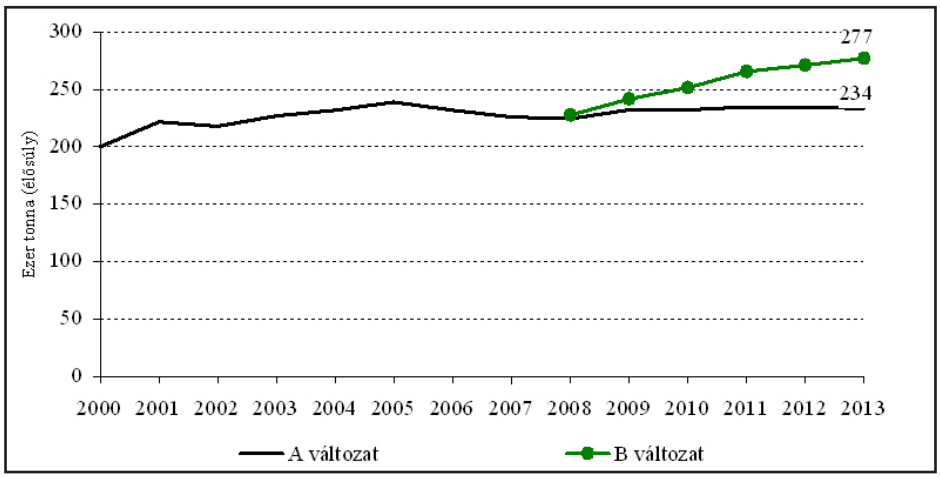
[2] Az állatsűrűségre vonatkozó előírások 2010-től várhatóan a csirkehizlalásban is életbe lépnek. Az EU 2007. január 1-jétől kötelezővé teszi a tenyésztyúk-állományok szalmonella-mentesítését. A program hároméves időtartama alatt az állomány fertőzöttségét 1% alá kell leszorítani. A szalmonella-mentesítés komoly beruházásokat és többletköltségeket jelent a magyar baromfitartóknak.

kal elmarad az előző két évtized növekedési ütemétől. A baromfihús-kereskedelem bővülése várhatóan meghaladja a termelés és fogyasztás növekedését.

Az *Agrárgazdasági Kutató Intézetben* készült modellszámítások (*Udovecz et al., 2007*) alapján a hazai vágócsirke-termelés 230 ezer tonna körül alakul középtávon (1. ábra). A magas takarmányárak, valamint a „nem-termelő" beruházások költségvonzata miatt a hazai termelés jövedelmezőségében rövid távon nem várható javulás, ezért *a termelés stagnálása valószínűsíthető. Magyarország 2013-ra* nettó importőri pozícióba kerülhet, mivel a hazai árversenyképesség gyenge, „árelfogadó" helyzet jött létre. A világpiaci fejlemények (Brazília előretörése, WTO-tárgyalások és bilaterális kereskedelmi megállapodások) azt vetítik előre, hogy az exportpiaci lehetőségek beszűkülnek az elkövetkező években, és 2013-ra szinte teljesen megszűnhet a magyar csirkehús-kivitel. A baromfiágazat egészét tekintve azonban valamivel kedvezőbb piaci jövőkép rajzolódik ki, hiszen víziszárnyasokból és pulykából még egyértelmű külkereskedelmi többletünk van és lesz középtávon.

I. ábra

A csirkehústermelés alakulása Magyarországon (2000-2013)

Forrás: KSH adatok (2000-2006), valamint az AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztályának modellszámítási eredményei (2007-2013)

Más a helyzet, ha a gazdasági környezet kedvezőbben alakul, és a piaci szereplők fejlesztéseket hajtanak végre a technológiában és a humánerőforrásban. A hazai vásárlóerő növekedésének köszönhetően a fogyasztók számára egyre kevésbé a mennyiség lesz az elsődleges szempont, hanem a minőség, ugyanakkor a hazai feldolgozók, gyártók termékkínálata egyelőre szűkös. A magyar baromfiiparban az elmúlt nyolc-tíz évben nem valósult meg érdemi innováció. A legálisan termelő piaci szereplők helyzetén javítana a szürke- és feketegazdaság visszaszorítása eredményes pénzügyi, állat-egészségügyi hatósági ellenőrzésekkel. A kibocsátás növeléséhez a következőkre van szükség: *egyrészt* az ÚMVP első tengelye intézkedéseinek segítségével a következő években a vertikumban (alapanyag-termelés, feldolgozás, értékesítés) komoly fejlesztésekre a versenyképesség és/vagy a hozzáadottérték növelése érdekében; *másrészt* a madárinfluenza-járvány következtében

elvesztett fogyasztói bizalom visszaszerzésére és a speciális tartásmódok szélesebb körű elterjesztésére[3]. Ha mindezen feltételek teljesülnek, a „B" modellváltozat eredményei szerint Magyarország csirkehústermelése folyamatosan emelkedhet, 2013-ra megközelíti a 280 ezer tonnát. Mivel a fogyasztás is hasonló ütemben emelkedik, a bővülő termelést a hazai piac veszi fel, így külkereskedelmi egyenlegünk ezen esetben sem javulna.

A hazai pulykahústermelés 2007-ben 102 ezer tonnát tett ki, ami már jelentősen meghaladta a belföldi piacon értékesíthető mennyiséget. Pulykahúsexportunk ekkor több mint 34 ezer tonna volt. A pulykatartókat szintén kedvezőtlenül érintette a madárinfluenza-járvány, aminek következménye a szülőpárok kivágása lett. Emiatt 2007-ben tojáshiány lépett fel, ezért jelentős mennyiségű importtojás és napospipe érkezett Magyarországra. A pulykaágazat kibocsátását is visszavetették a takarmánypiacon kialakult magas árak. Azonban az EU nagy importigénye miatt a magyar pulykahús piaci pozíciója középtávon még kedvezőnek tekinthető, mivel a közösségben a fogyasztás növekedési üteme nagyobb, mint a termelésé.

Az Európai Unió kacsa- és libaágazatában Magyarország előkelő helyet foglal el. A világ kacsahús-exportjából 15-20%-kal részesedik. A magyar liba- és kacsahús-kivitel döntő része német, míg a libamáj elsősorban francia piacra kerül. Németországban a kacsatermékek közül a pecsenyekacsának, a libatermékek közül a zabon hizlalt libának fizetőképes a kereslete. A magyar kacsa- és libahús-termékeknek a jövőben is biztos piacai az EU régi tagállamai. A magyar libamájexport még növelhető, ugyanis a nyugat-európai víziszárnyastartók a gyorsabb megtérülés érdekében, valamint több országban a libatömés tilalma miatt kacsatenyésztésre váltottak. Konkurenciát jelentenek viszont a bolgár és kínai cégek, amelyek a hazainál olcsóbb termékeket kínálnak. Ráadásul a hagyományos piacokon a fiatalabb korosztályok kevésbé kedvelik a libamájtermékeket. Víziszárnyas-külkereskedelmi lehetőségeink rendkívül behatároltak, mivel a piaci diverzifikáció lehetősége elenyésző, a kialakult hagyományokat és szokásokat nehéz marketingeszközökkel befolyásolni.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Európai Bizottság (2007): Prospects for Agricultural Markets and Income in the European Union 2007-2014. Brussels: European Commission, DG AGRI – (2) **FAPRI (2008): World Agricultural Outlook Briefing Book 2008.** Iowa: Food and Agricultural Policy Research Institute **– (3) OECD (2007): OECD-FAO Agricultural Outlook** 2007-2016. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development – Food and Agriculture Organization of the United Nations **– (4) OECD (2008): OECD-FAO Agricultural Outlook 2008-2017. Paris: Organisation** for Economic Co-operation and Development – Food and Agriculture Organization of the United Nations **– (5)** van Horne, P.L.M. – Bondt, N. (2006): Production-cost development for broiler meat 2004-2010. Den Haag: LEI **– (6) Udovecz G. (szerk.) – Popp J. (szerk.) – Potori N. (szerk.) (2007): Alkalmazkodási kényszerben a magyar mezőgazdaság** – folytatódó lemaradás vagy felzárkózás? Agrárgazdasági tanulmányok 7. sz., Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest – (7) United States Department of Agriculture (2007): USDA Agricultural Projections to 2016. Washington: USDA, Interagency Agricultural Projections Committee.

[3] Például az európai kacsatartásban már gyakoribb a zárt tartástechnológia, aminek köszönhetően javul a termelés hatékonysága.